

Naar de Verenigde Staten van Europa?

Door Max van Lingen

Eén van de belangrijkste argumenten voor grotere samenwerking in Europa is dat Europa zich daarvoor onafhankelijker zou kunnen opstellen van de Verenigde Staten en een grotere rol zou kunnen spelen op het wereldtoneel. Vaak wordt dit argument gekoppeld aan het idee dat Europeanen minder *rücksichtslos* te werk zouden gaan en zich meer op de diplomatie dan op geweld zouden richten. Deze argumentatie gaat echter uit van een principiële keuze voor de andere koers die Europa de afgelopen jaren heeft gevaren op het internationale vlak. Een nadere analyse laat echter zien dat de Europese buitenlandse politiek door dezelfde logica wordt gedreven.

Na acht stormachtige jaren onder George W. Bush was het tijd voor verandering. Niet voor een verandering in mentaliteit of een verandering van doelstellingen, maar voor een verandering van strategie. De strategie die door de adviseurs van Bush was uitgestippeld kwam er op neer dat de Verenigde Staten haar eigen belangen zouden verdedigen, waar ook ter wereld, ongeacht de opinie van

haar bondgenoten. Deze strategie leidde in 2003 tot de desastreuze inval in Irak die de VS zelf ontworpen en enorme kosten met zich mee bracht. Daar waar in 2001 nog een poging werd ondernomen de Europese bondgenoten te overtuigen mee te doen met de oorlog in Afghanistan, werd de inval in Irak gekenmerkt door het gebrek aan steun vanuit Europa. De oorlog in Irak is een nederlaag geworden voor de Amerikanen. De succesverhalen over de 'surge'-tactiek maskeren dat de Amerikanen in feite de macht hebben overgedragen aan de mensen die ze eerst bestreden.

Ook de overgebleven bondgenoten van de Verenigde Staten konden niet voor een overwinning ten gunste van de Amerikaanse machtspositie zorgen. Israël werd in 2006 door Hezbollah verslagen toen het probeerde Zuid-Libanon weer binnen te trekken en in januari van dit jaar was het Israëliëse leger niet in staat om ook maar één van de gestelde doelen te bereiken en ontweek het een directe con-

frontatie met Hamas in de steden in de Gaza-strook. Afgelopen zomer werd Georgië de les gelezen door Rusland en in de herfst werden de Ethiopische troepen Somalië uitgejaagd.

De machtsbalans was dan ook niet erg positief toen Barack Obama aan de macht kwam. Zijn voorstel voor meer samenwerking tussen de Verenigde Staten en Europa was in feite bittere noodzaak. In een wereld waarin de spanningen met China en Rusland steeds verder oplopen als gevolg van de economische crisis is de hernieuwde roep om trans-Atlantische samenwerking niet meer dan logisch. Wat we nu zien is hoe twee machtsblokken met gezamenlijke belangen gezamenlijk optrekken tegen de gemeenschappelijke vijand. De oorlog in Afghanistan is wat dat betreft een poging om de kracht van de hernieuwde samenwerking aan de wereld te laten zien. Het komt om die reden niet heel erg slecht uit dat dit strijdtoneel zich vlakbij de Chinese en Russische grens bevindt.

Enkele jaren terug was de roep om een verenigd Europa als tegenwicht van de Verenigde Staten veel duidelijker te horen. Dit was gebaseerd op twee met elkaar samenhangende ideeën. Ten eerste was er sprake van een anti-Amerikaans sentiment als gevolg van de inval in Irak en de ramkoers van de regering-Bush. Ten tweede heerste het idee dat Europa, vanwege de onthouding van de steun aan de oorlog in Irak en deelname aan de 'goede oorlog' in Afghanistan, andere principes had dan de Verenigde Staten. Zowel het anti-Amerikanisme als het idee van een soort Europees idealisme zijn echter gebaseerd op de onjuiste aanname dat de Europese en Amerikaanse buitenlandse politiek kwalitatief van elkaar verschillen.

In 2003 weigerden Frankrijk en Duitsland deel te nemen aan de oorlog in Irak. Dit beleid kon op de steun van de bevolking rekenen en wakkerde het anti-Amerikaanse sentiment verder aan. Het probleem was echter dat een deel van dit anti-Amerikanisme de reden voor de inval in Irak niet in het politiek-economisch systeem zocht, maar bij eigenschappen van Amerikanen. De Amerikanen waren volgens deze mensen Irak binnengevallen omdat de Amerikanen nu eenmaal cowboys zijn die nu werden geleid door de oppercowboy uit Texas. Waar deze redenering aan voorbij ging is dat de Franse en Duitse oppositie tegen de oorlog niet door idealisme was ingegeven, maar door belangen. Terecht is er op gewezen dat de invasie van Irak

door de Amerikanen en Britten een poging was om toegang te krijgen tot de Irakese olievoorraden. Maar te weinig werd er op gewezen dat de Fransen en Duitsers al toegang hadden tot deze voorraden en daarom weigerden om mee te doen aan deze oorlog. De reden voor hun oppositie was dat zij simpelweg geen belang hadden bij een eventuele 'regime change'.

In 2001 hadden beide landen echter wel hun steun verleend aan de oorlog in Afghanistan. Hier vielen de belangen van de Europeanen en van de Amerikanen samen en konden ze dus gezamenlijk optrekken. Het is dan ook niet voor niets dat Obama dit tot zijn oorlog heeft gemaakt. Met de verplaatsing van de Amerikaanse troepen van Irak naar Afghanistan stuurt hij aan op een escalatie die er voor moet zorgen dat deze oorlog wordt gewonnen. Een overwinning van de NAVO in Afghanistan zou een duidelijk signaal zijn richting de rivalen van de NAVO.

Er is echter één groot obstakel voor deze strategie: de oorlog in Afghanistan kan niet worden gewonnen. Toen Afghanistan in 2001 werd binnengevallen, was er in de drie jaren die daar op volgden nauwelijks sprake van verzet. Dat het verzet groeit en op sommige plekken aan de winnende hand is, komt door de bezetting. Bovendien leidt het verzet ertoe dat de bezetters zich steeds harder opstellen waardoor het verzet groeit en het conflict zich inmiddels richting Pakistan aan het uitbreiden is.

Deze problemen zullen het bondgenootschap danig op de proef stellen en als bijna vanzelfsprekend zal de roep om een verenigd Europa als tegenwicht voor het gedrag van de Amerikanen weer terugkeren. Hiermee wordt voorbij gegaan aan het feit dat dezelfde logica ten grondslag ligt aan het Amerikaanse en aan het Europese buitenlands beleid. Een verenigd Europa zal daarom geen verbetering zijn ten opzichte van de Verenigde Staten. Wat het in feite zou betekenen is een Verenigde Staten van Europa dat exact dezelfde rol zal spelen op het wereldtoneel als de Verenigde Staten van Amerika nu doet. Tegelijkertijd betekent dit geenszins dat we ons hebben neer te leggen bij een ondergeschikte rol op het wereldtoneel.

We zouden niet de huidige rol van de Verenigde Staten moeten willen overnemen. Maar we zouden ook niet de hulpstroepen van de Amerikanen moeten willen zijn. Er is echter een derde weg die we zouden kunnen nemen. We zouden als Europa een voorbeeldfunctie kunnen vervullen door de oorlog en de achterliggende logica principieel af te wijzen. In alle grote Europese landen wijst de bevolking inmiddels de oorlog in Afghanistan af. Niet een verenigd Europa, maar een meer democratisch Europa zou een tegenwicht kunnen bieden aan de Verenigde Staten. ■

Bronnen

1. Jonathan Neal 'Afghanistan: The case against the "good war"' in: *International Socialism* #120
2. Bobby Ghosh 'Obama Afghanistan Plan Breaks Old Ground' in: *Time* 28 maart 2009
3. ANP 'Europa blij met Obama' 5 november 2008
4. John Rees 'Imperialism and Resistance' Routledge 2006

